

RECENZJE I OMÓWIENIA

Mariusz Zemło, *Socjologiczny portret młodzieży szkolnej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2024, 316 stron (ISBN 978-83-7431-782-5)

Chociaż tytuł książki sugeruje, że ma ona socjologiczny charakter, to jednak jej treść nie może nie zainteresować także teologa, pedagoga czy badacza szeroko pojętej kultury. Autor publikacji, doświadczony socjolog, profesor Uniwersytetu w Białymstoku, kreśli socjologiczny portret młodzieży szkolnej. Terenem realizacji jego przedsięwzięcia badawczego jest Białystok. Wizerunek młodzieży powstał na podstawie danych, które zostały pozyskane w badaniach przeprowadzonych wśród uczniów szkół białostockich w listopadzie i grudniu 2022 roku.

W próbie badawczej, stosując dobór warstwowo-losowy, uwzględniono 29 placówek edukacyjnych, w tym 13 szkół podstawowych, 3 szkoły branżowe, 7 techników i 6 liceów ogólnokształcących. Cały projekt badawczy ukierunkowany jest na uzyskanie odpowiedzi na dwa zasadnicze pytania: 1) Jaki jest system aksjologiczny portretowanej młodzieży? i 2) Jaka jest świadomość norm moralnych tej grupy społecznej. Kolejne pytania, wyznaczające w pewnym sensie aspektowość prezentowanego portretu, są następujące: 3) Jakie zachowania obserwuje się wśród młodzieży w środowisku szkolnym (ze szczególnym zwróceniem uwagi na zachowania naganne)? i 4) W jaki sposób młodzież wypełnia swój czas wolny; w jakich proporcjach spżytkowuje go na aktywności cieszące się jej największą akceptacją? Ostatnie pytanie, będące niejako podsumowaniem analizowanego materiału badawczego, przyjmuje postać: 5) Jakie znaczące elementy środowiska wychowawczego mogą kształtować formację osobowościową młodzieży oraz inspirować do podejmowania konkretnych aktywności?

Interpretacja danych uzyskanych w badaniu pozwala na uchwycenie spójnego rysu charakterologicznego obrazowanej grupy społecznej, jaką jest młodzież szkolna w Białymstoku. Ponadto interpretacja ta wskazuje na priorytety młodzieży, jej wizję porządku społecznego i cechy przejawiające się w konkretnym działaniu. Analiza całego projektu badawczego obejmuje pięć rozdziałów. Ich tytuły, ujęte w zgrabne formuły słowne, w sposób klarowny oddają treść poruszanych zagadnień. W tym miejscu

wypada je przynajmniej wymienić: I. *Wartości w świadomości młodzieży*, II. *Normy moralne w świadomości młodzieży*, III. *Młodzież w środowisku szkolnym*, IV. *Młodzież w czasie wolnym*, V. *Młodzież a elementy środowiska wychowawczego*.

Chociaż każdy rozdział zawiera interesujące analizy wyników badań, to jednak w ramach niniejszego omówienia nie sposób omówić wszystkie. Z konieczności trzeba ograniczyć się do jakichś przykładów. Niech to będzie zawarty w rozdziale pierwszym portret religijności młodzieży oraz widniejący w rozdziale drugim wizerunek moralny świadczący o stosunku młodzieży do faktu społecznego, jakim są rozwody.

Jeśli chodzi o religijność, to nie ulega wątpliwości, że jest ona istotnym elementem integralnie związanym z aksjologią, która nadaje zasadniczy kierunek mentalności światopoglądowej, preferencjom, dokonywanym wyborom, sposobom działania, planom życiowym. Religijność pozwala rozstrzygnąć chociażby taką ważną kwestię: Czy świat, w jakim funkcjonujemy jest uporządkowany względem trwałego punktu odniesienia, czy też pozostaje w bliżej nieokreślonym chaosie? Badania socjologiczne mogą wiele powiedzieć na ten temat. Dlatego warto na nie zwrócić uwagę. W przeprowadzonych badaniach białostockiej młodzieży wyznaczenie wiary wyraża się w następujących wielkościach: głęboko wierzący - 9,2 %, wierzący - 34,5 %, niezdecydowany, ale przywiązany do tradycji religijnej - 20,0 %, obojętny w sprawach wiary - 18,9 %, niewierzący - 17,4%. Można zatem stwierdzić, że 43,7 % respondentów jednoznacznie utożsamia się z wiarą, a 17,4 % jednoznacznie deklaruje brak tej identyfikacji, wszak określają się jako niewierzący (zob. s. 54-55).

Odnośnie do rozwodu, to - jak wiadomo - uderza on w jedność rodziny. Nie jest to fakt społeczny dotyczący tylko małżonków, ale także dzieci przynależące do takich rodzin. Gdy do niego dochodzi, zostaje zniszczona stabilizacja podstawowego czynnika umacniającego człowieka w społecznym świecie. Tymczasem wedle przeprowadzonych badań negatywnie nastawionych do rozwodów było tylko 37,2 % uczniów (całkowicie negatywnie - 18,4 %, raczej negatywnie - 18,8 %), zaś pozytywnie 15,8 % (raczej pozytywnie - 6,2 %, całkowicie pozytywnie - 9,6 %). Pozostali uczniowie wykazali obojętne nastawienie do rozwodów (zob. s. 85-86). Widać więc, że dla młodzieży troska o środowisko dające jednostce gwarancję stabilizacji psychicznej i społecznej nie stanowi już szczególnie ważnego priorytetu.

Trzeba przyznać, że to socjologiczne sportretowanie młodzieży białostockich szkół odznacza się profesjonalizmem, który uwzględnia niezbędne wymogi powszechnie przyjmowanej metodologii. Autor nie ogranicza się do najbardziej podstawowych ujęć ilościowych czy nawet jakościowych, bo i takie analizy mają zastosowanie, ale posługuje się także zaawansowaną statystyką chi-kwadrat. Jak wiadomo, test chi-kwadrat służy do wnioskowania o niezależności dwóch zmiennych, przy założeniu, że wartości wygenerowanych zmiennych są niezależne i każda z nich ma takie samo prawdopodobieństwo wystąpienia. Wykorzystany w badaniach statystyczny test niezależności chi-kwadrat Pearsona okazuje się przydatny w ustaleniu, czy między dwiema zmiennymi jakościowymi występuje istotna statystycznie zależność. Test opiera się wszakże na porównywaniu ze sobą liczebności obserwowanych (uzyskanych w badaniu) z liczeb-

nościami oczekiwanymi (zakładanymi w teście). Badanie tej różnicy pomiędzy liczebnościami obserwowanymi a oczekiwanymi daje możliwość bardziej wnikliwej interpretacji otrzymanych wyników. Jeśli bowiem owa różnica jest istotna statystycznie, to można stąd wywnioskować, że zachodzi zależność między zmiennymi.

Nie sposób w niniejszym omówieniu dokonać streszczenia książki, gdyż chodzi w nim głównie o spowodowanie zainteresowania tego rodzaju analizą. Może ona stanowić cenną inspirację dla teologów, filozofów, pedagogów, psychologów, a także dla tych wszystkich, którym leży na sercu portret młodzieży ukształtowany na miarę antropologicznej prawdy o człowieku. Omawianą książką powinni zainteresować się przede wszystkim ci, którzy z racji swoich społecznych funkcji ponoszą współodpowiedzialność za kształt owego portretu.

Autor dokonując analizy socjologicznej, dostrzega swego rodzaju rysy, jak sam je nazywa, które pojawiają się na wizerunku młodzieży. Wydaje się, iż na zakończenie niniejszej prezentacji, by zachęcić potencjalnych czytelników do lektury książki, warto przywołać charakterystykę jednej z takich rys. Zdaniem Autora, pojawia się ona na skutek „braku spójności w obrębie ocen wybranych norm moralnych o charakterze małżeńsko-rodzinnym. W sposób ewidentny jest to widoczne, gdy zestawimy ze sobą mały odsetek głosów świadczących o braku akceptacji dla współżycia seksualnego przed ślubem (13,3 %) z bardzo dużym odsetkiem głosów mówiących o braku akceptacji dla zdrady małżeńskiej (78,4 %). Tak duża rozbieżność między oceną owych praktyk dowodzi, że młodzież nie dostrzega związków między nimi. Nie widzi, że akt ślubny nie jest w stanie przemienić jednostki nie respektującej norm w jednostkę bezwzględnie podporządkowującą się normom. Takie przeobrażenie [po prostu] nie jest realne” (s. 271).

Jan Mazur *OSPPE*